

13 Δεκεμβρίου 1991

[Α. ΛΟΙΖΟΥ, ΠΡ., ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, ΠΙΚΗΣ, ΚΟΥΡ-
ΡΗΣ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΑΤΖΗΤΣΑΓΓΑΡΗΣ, ΠΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΝΙΚΗ-
ΤΑΣ, ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, ΑΡΤΕΜΗΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ/στές]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 140 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ,

Αιτητής,

v.

ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ,

Καθ' ων η αίτηση.

(Αναφορά Αρ. 3/91).

- 5 Ο περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικός) Νόμος του 1991 — Άρθρο 4 — Τροποποίηση των άρθρων 60 και 61 του βασικού Νόμου — Το άρθρο 4 δεν είναι ασύμφωνο προς το άρθρο 21.2 του Συντάγματος — Αντίθετα, η άρση των περιορισμών με το άρθρο 4 εμπεδώνει το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 21.1 του Συντάγματος) για όλους τους εκπαιδευτικούς λειτουργούς.
- 10 Ο Περί Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικός) Νόμος του 1991 — Δεν βρίσκεται σε αντίθεση ούτε και είναι ασύμφωνος προς το άρθρο 28 του Συντάγματος — Αν προκύψει ζήτημα παραβίασης των διατάξεων του άρθρου 28 του Συντάγματος, τούτο δεν θα οφείλεται στις διατάξεις του Νόμου αλλά στην παράβασή τους.
- 15 Συνταγματικό Δίκαιο — Η κρίση περί της συνταγματικότητας ή μη των διατάξεων νόμου — Βασίζεται στο περιεχόμενο του νόμου σε συνάρτηση με το άρθρο του Συντάγματος σχετικά με το οποίο προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνος — Η παράβαση και η μεροληπτική άσκηση καθηκόντων εκ μέρους ατόμων δεν μπορεί να λαμβάνεται υπόψη σαν στοιχείο κήρυξης ενός νόμου ως αντισυνταγματικού — Η περίπτωση του περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικού) Νόμου του 1991.
- 20 Συνταγματικό Δίκαιο — Σύνταγμα — Μέρος II, θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες — Η άσκηση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι από ημικρατικούς υπαλλήλους — Το σκεπτικό της απόφασης επί των Α.Ε. 1163, 1178, 1179 (Ρ.Ι.Κ. v. Καραγιώργη) δεν
- 25

την αποκλείει ούτε σκοπεί να την αποκλείσει.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ζήτησε από το Ανώτατο Δικαστήριο, με την παρούσα Αναφορά, Γνωμάτευση κατά πόσο το εδάφιο (2) του άρθρου 60 των Περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμων του 1969 έως 1990, όπως θεσπίστηκε με το άρθρο 4 του περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικού) Νόμου του 1991 ευρισκόταν σε αντίθεση και ήταν ασύμφωνο προς τις διατάξεις των άρθρων 21.2, 28, 35, 46, 54, 58, 61 και 179 του Συντάγματος.

Το Ανώτατο Δικαστήριο, κρίνοντας τον επίδικο νόμο συνταγματικό, αποφάσισε ότι:

(1) Το άρθρο 4 του επίδικου Νόμου το οποίο αίρει τους περιορισμούς οι οποίοι υπάρχουν στα άρθρα 60 και 61 των Περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμων του 1969 έως 1990, όσον αφορά πολιτικές δραστηριότητες των εκπαιδευτικών λειτουργιών και με το οποίο ένας εκπαιδευτικός λειτουργός δικαιούται να είναι απλό μέλος πολιτικού κόμματος της εκλογής του, όπως θεσπίστηκε, άσχετα σε ποιά μισθοδοτική κλίμακα βρίσκεται, δεν είναι ασύμφωνο προς το άρθρο 21.2 του Συντάγματος γιατί ούτε συνεπάγεται οποιοδήποτε εξαναγκασμό εκπαιδευτικών λειτουργιών να προσχωρήσουν ή να συνεχίσουν να μετέχουν σε πολιτικά κόμματα των οποίων οι προϊστάμενοι είναι μέλη.

Αντίθετα η άρση αυτού του περιορισμού που υπάρχει στις προαναφερθείσες διατάξεις του Νόμου εμπεδώνει την ισότητα των ατομικών δικαιωμάτων όλων των εκπαιδευτικών λειτουργιών, άσχετα από ιεραρχική βαθμίδα, δηλαδή το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. (Άρθρο 21.1.). Οι πρόνοιες μάλιστα του άρθρου αυτού προβλέπουν πως κανένας άλλος περιορισμός δεν μπορεί να επιβληθεί στην άσκηση του δικαιώματος αυτού ή μη μόνο με Νόμο, με διατάξεις απόλυτα αναγκαίες προς το συμφέρον της ασφάλειας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξεως ή της δημόσιας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των εγγυημένων από το Σύνταγμα.

2. Ο επίδικος Νόμος δεν βρίσκεται σε αντίθεση ούτε και είναι ασύμφωνος προς το άρθρο 28 του Συντάγματος, γιατί οι πρόνοιες του Νόμου απ' εαυτών δεν δημιουργούν προϋποθέσεις για άμεση ή έμμεση δυσμενή διάκριση εις βάρος των εκπαιδευτικών λειτουργιών, που δεν ανήκουν σε πολιτικά κόμματα των οποίων οι προϊστάμενοι είναι μέλη. Η πολιτική ουδετερότητα των εκπαιδευτικών λειτουργιών στην άσκηση των καθηκόντων τους διασφαλίζεται με τους περιορισμούς που τίθενται στα υπόλοιπα εδάφια του νέου άρθρου 60. Αν προκύψει ζήτημα παραβίασης των διατάξεων του άρθρου 28 του Συντάγματος, τούτο δεν θα οφείλεται στις διατάξεις του επίδικου Νόμου, αλλά στην παράβαση των προνοιών των υπόλοιπων εδαφίων του άρθρου 60 του Νόμου και στην εσφαλμέ-

νη ή μεροληπτική εκτέλεση του καθήκοντος από εκπαιδευτικό λειτουργό.

5 3. Η συνταγματικότητα ενός νόμου κρίνεται με βάση το περιεχόμενό του σε συνάρτηση με το άρθρο του Συντάγματος σχετικά με το οποίο προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνος. Η δυνατόν συμπεριφορά ενός ατόμου κατά τρόπο αντίθετο προς την πιστή και νόμιμη εκπλήρωση των καθηκόντων του και η, δυνατόν, μεροληπτική άσκηση των καθηκόντων του δεν μπορεί να λαμβάνεται υπόψη σαν στοιχείο κήρυξης ενός νόμου ως αντισυνταγματικού, που στην κρινόμενη μάλιστα περίπτωση αίρε, τον περιορισμό που τέθηκε στην άσκηση ενός κατοχυρωμένου συνταγματικού δικαιώματος. Ούτε και μπορεί να θεωρηθεί ότι η άρση του περιορισμού εγγραφής ενός εκπαιδευτικού λειτουργού ως απλού μέλους πολιτικού κόμματος, καθιστά τον επίδικο νόμο αντίθετο και ασύμφωνο προς τα άρθρα 46, 54 και 58 του Συντάγματος.

20 Ο επίδικος νόμος δεν δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε διευθυντικά στελέχη της εκπαιδευτικής υπηρεσίας λόγω της κομματικής τους ιδιότητας να παρεμποδίζουν άμεσα ή έμμεσα την αποτελεσματική άσκηση των εξουσιών και αρμοδιοτήτων των Υπουργών, ως μελών του Υπουργικού Συμβουλίου, μέσω του οποίου ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διασφαλίζει την Εκτελεστική Εξουσία, ή την άσκηση των εξουσιών και αρμοδιοτήτων του Υπουργικού Συμβουλίου δυνάμει του άρθρου 54.

25 Ο επίδικος Νόμος δεν βρίσκεται σε αντίθεση και ούτε είναι ασύμφωνος προς την αρχή του διαχωρισμού των εξουσιών που διέπει το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, γιατί από μόνος του δεν συνεπάγεται επέμβαση στην άσκηση αποκλειστικών εξουσιών και αρμοδιοτήτων της εκτελεστικής εξουσίας καθ' υπέρβαση των εξουσιών της Βουλής όπως καθορίζονται στο άρθρο 61 του Συντάγματος.

30 4. Το σκεπτικό της απόφασης του Δικαστηρίου στις Αναθεωρητικές Εφέσεις αρ. 1163, 1178, 1179, ΠΙΚ ν. Καραγιώργης που δόθηκε στις 14 Φεβρουαρίου 1991, δεν αποκλείει ή σκοπεί να αποκλείσει την άσκηση από ημικρατικούς υπαλλήλους του δικαιώματος του συνεταιριζέσθαι. Η απόφαση διαπίστωσε νομολογιακά, στην περίπτωση εκείνη, ταύτιση μεταξύ των κομμάτων που εκπροσωπούνταν στη Βουλή αφενός και της Βουλής, ως νομοθετικού σώματος αφετέρου. Γι αυτό και οι επίδικες διατάξεις του Νόμου, που ήταν αντικείμενο συζήτησης, κηρύχθηκαν ως αντισυνταγματικές, γιατί παραβίαζαν την αρχή της διάκρισης των εξουσιών.

40 Τέσσερα μέλη του δικαστηρίου εξέδωσαν χωριστή διάφορο απόφαση και έκριναν τον επίδικο νόμο αντισυνταγματικό ως αντίθετο στις διατάξεις του άρθρου 28 του Συντάγματος.

Επίδικος νόμος κρίνεται κατά πλειοψηφία συνταγματικός.

Αναφερόμενες υποθέσεις:

P.I.K. ν. Καραγιώργη (1991) 3 Α.Α.Δ. 159·

*Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων (1991)
3 Α.Α.Δ. 611·*

*Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων (1991)
3 Α.Α.Δ. 631·*

Frangoulides (No.2) ν. Republic (1966) 3 C.L.R. 676·

Pavliou ν. Returning Officer & Others (1987) 1 C.L.R. 252·

*Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων (1985)
3 Α.Α.Δ. 2165.*

Αναφορά.

Αναφορά από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στο Ανώτατο Δικαστήριο για γνωμάτευση κατά πόσο το εδάφιο 2 του άρθρου 60 των Περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμων 1969-1990 όπως θεσπίστηκε με το άρθρο 4 του Περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικού) Νόμου, 1991 ευρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνο προς τις διατάξεις των άρθρων 21.2, 28, 35, 46, 54, 58, 61 και 179 του Συντάγματος.

Μ. Τριανταφυλλίδης, Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας, Λ. Λουκαΐδης, Βοηθός Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας, Ε. Ρωσίδου-Παπακυριακού (Κα) και Μ. Τσαγγαρίδης, Δικηγόρος της Δημοκρατίας, για τον αιτητή.

Μ. Χριστοφίδης, για την καθ' ης η αίτηση.

Cur. adv. vult.

Α. ΛΟΙΖΟΥ ΠΡ.: Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας στις 12 Απριλίου 1991, καταχώρησε στο Ανώτατο Δικαστήριο δυνάμει του Άρθρου 140 του Συντάγματος, Αναφορά για Γνωμάτευση κατά πόσο το εδάφιο (2) του άρθρου 60 των Περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμων του 1969 έως 1990, όπως θεσπίστηκε με το άρθρο 4 του "Περί

5 Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικού) Νόμου του 1991" ευρίσκεται σε αντίθεση και είναι ασύμφωνο προς τις διατάξεις των Άρθρων 21.2, 28, 35, 46, 54, 58, 61 και 179 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

10 Ο Βουλευτής κ. Α. Γαλανός κατέθεσε, εκ μέρους της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του Δημοκρατικού Κόμματος, Πρόταση Νόμου τιτλοφορούμενη ως "Ο Περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικός) (Αρ. 4) Νόμος του 1988". Με την πρόταση αυτή σκοπείται, μεταξύ άλλων, η τροποποίηση των άρθρων 60 και 61 του πιο πάνω νόμου τα οποία προβλέπουν:

15 "60. Ουδείς εκπαιδευτικός λειτουργός επιτρέπεται όπως συγκαλή δημοσίαν συγκέντρωσιν προς τον σκοπόν κρίσεως ή επικρίσεως οιασδήποτε κυβερνητικής πράξεως ή συμμετέχη τοιαύτης συγκεντρώσεως.

20 62(1) Πας εκπαιδευτικός λειτουργός δύναται να έχη οιασδήποτε πολιτικής απόψεις, εφ' όσον αι τοιαύται απόψεις δεν αντιστρατεύονται την δέουσαν εκτέλεσιν των εκπαιδευτικών αυτού καθηκόντων και δεν επηρεάζουσι την εφαρμογήν της κυβερνητικής πολιτικής.

25 (2) Δια να δύναται δε να εφαρμόζη την κυβερνητικήν πολιτικήν άνευ προκαταλήψεως ως εκ των πολιτικών απόψεων αυτού, απαγορεύεται όπως εκπαιδευτικός λειτουργός -

(α) αναμιγνύηται εις την προώθησιν πολιτικής προπαγάνδας υφ' οιασδήποτε μορφήν·

30 (β) αναμιγνύηται εις δημοσίας εκδηλώσεις πολιτικού χαρακτήρος·

(γ) Ιδρύη οργανώσεις εκούσας πολιτικές επιδιώξεις ή ανάγκη εις αυτάς,

εντός της Δημοκρατίας."

Η Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών μελέτησε την πιο πάνω Πρόταση Νόμου σε συνεδρίες της που πραγματοποιήθηκαν στο χρονικό διάστημα από το Μάιο του 1990 μέχρι το Μάρτιο του 1991 και αφού την τροποποίησε σημαντικά αποφάσισε να εισηγηθεί στη Βουλή των Αντιπροσώπων τη ψήφισή της σε Νόμο. Η Βουλή των Αντιπροσώπων, βάσει της πιο πάνω Πρότασης Νόμου, ψήφισε, στις 14 Μαρτίου 1991, τον "Περί Δημόσιας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικό) Νόμο του 1991" στον οποίο περιέχεται η επίδικη νομοθετική πρόνοια. (Το κείμενο του εν λόγω Νόμου σε όση έκταση είναι σχετικό επισυνάπτεται).

Η Βουλή των Αντιπροσώπων, κοινοποίησε τον πιο πάνω Νόμο στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για έκδοση, σύμφωνα με το Άρθρο 52 του Συντάγματος.

Στις 27 Μαρτίου 1991 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ανέπεμψε τον εν λόγω Νόμο στη Βουλή των Αντιπροσώπων για επανεξέταση, δυνάμει του Άρθρου 51.1 του Συντάγματος.

Στις 28 Μαρτίου 1991, η Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών επανεξέτασε το Νόμο ενόψει της Ανατομής.

Στις 28 Μαρτίου 1991 η Βουλή των Αντιπροσώπων επανεξέτασε το Νόμο και αποφάσισε να εμμένει στην απόφασή της για τη ψήφισή του. Η Βουλή των Αντιπροσώπων, πληροφόρησε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για την εν λόγω απόφασή της.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, κατόπιν συμβουλής του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, αποφάσισε να καταχωρήσει την παρούσα Αναφορά στο Ανώτατο Δικαστήριο, δυνάμει του Άρθρου 140 του Συντάγματος.

Το Ανώτατο Δικαστήριο άκουσε τις απόψεις του Προέδρου της Δημοκρατίας και της Βουλής των Αντιπροσώπων, σύμφωνα με το Άρθρο 140.2 του Συντάγματος. Το Ανώτατο Δικαστήριο ερεύνησε το θέμα που τέθηκε υπό

την κρίση του και η Γνωμάτευση της πλειοψηφίας των μελών του, Α. Ν. Λοΐζου, Δ. Δημητριάδη, Δ. Στυλιανίδη, Χρ. Χ"Τσαγγάρη, Ι. Πογιατζή, Χρ. Αρτεμίδη, Π. Αρτέμη και Ι. Κωνσταντινίδη, είναι η ακόλουθη.

- 5 Το άρθρο 4 του επίδικου Νόμου το οποίο αίρει τους περιορισμούς οι οποίοι υπάρχουν στα άρθρα 60 και 61 των Περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμων του 1969 έως 1990, όσον αφορά πολιτικές δραστηριότητες των εκπαιδευτικών λειτουργών και με το οποίο ένας εκπαιδευτικός λειτουργός δικαιούται να είναι απλό μέλος πολιτικού κόμματος της εκλογής του, όπως θεσπίστηκε, άσχετα σε ποιά μισθοδοτική κλίμακα βρίσκεται, δεν είναι ασύμφωνο προς το Άρθρο 21.2 του Συντάγματος γιατί ούτε 10 συνεπάγεται οποιοδήποτε εξαναγκασμό εκπαιδευτικών λειτουργών να προσχωρήσουν ή να συνεχίσουν να μετέχουν σε πολιτικά κόμματα των οποίων οι προϊστάμενοι είναι μέλη.

- Αντίθετα έχουμε τη γνώμη πως η άρση αυτού του περιορισμού που υπάρχει στις προαναφερθείσες διατάξεις του Νόμου εμπεδώνει την ισότητα των ατομικών δικαιωμάτων όλων των εκπαιδευτικών λειτουργών, άσχετα από 20 ιεραρχική βαθμίδα, δηλαδή το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. (Άρθρο 21.1.) Οι πρόνοιες μάλιστα του Άρθρου αυτού προβλέπουν πως κανένας άλλος περιορισμός δεν μπορεί να επιβληθεί στην άσκηση του δικαιώματος αυτού ή μη μόνο με Νόμο, με 25 διατάξεις απόλυτα αναγκαίες προς το συμφέρον της ασφάλειας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξεως ή της 30 δημόσιας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των εγγυημένων από το Σύνταγμα.

- Επιπλέον ο επίδικος Νόμος δεν βρίσκεται σε αντίθεση ούτε και είναι ασύμφωνος προς το άρθρο 28 του Συντάγματος, γιατί οι πρόνοιες του Νόμου αφ' εαυτών δεν δημιουργούν, όπως έγινε εκτίμηση, προϋποθέσεις για άμεση ή έμμεση δυσμενή διάκριση εις βάρος των εκπαιδευτικών 35

λειτουργών, που δεν ανήκουν σε πολιτικά κόμματα των οποίων οι προϊστάμενοι είναι μέλη. Η πολιτική ουδετερότητα των εκπαιδευτικών λειτουργών στην άσκηση των καθηκόντων τους διασφαλίζεται με τους περιορισμούς που τίθενται στα υπόλοιπα εδάφια του νέου άρθρου 60. Αν προκύψει ζήτημα παραβίασης των διατάξεων του Άρθρου 28 του Συντάγματος, τούτο δεν θα οφείλεται στις διατάξεις του επίδικου Νόμου, αλλά στην παράβαση των προνοιών των υπόλοιπων εδαφίων του άρθρου 60 του Νόμου και στην εσφαλμένη ή μεροληπτική εκτέλεση του καθήκοντος από εκπαιδευτικό λειτουργό.

Η συνταγματικότητα ενός νόμου κρίνεται με βάση το περιεχόμενό του σε συνάρτηση με το Άρθρο του Συντάγματος σχετικά με το οποίο προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνος. Η δυνατόν συμπεριφορά ενός ατόμου κατά τρόπο αντίθετο προς την πιστή και νόμιμη εκπλήρωση των καθηκόντων του και η δυνατόν, μεροληπτική άσκηση των καθηκόντων του δεν μπορεί να λαμβάνεται υπόψη σαν στοιχείο κήρυξης ενός νόμου ως αντισυνταγματικού, που στην κρινόμενη μάλιστα περίπτωση αίρει, τον περιορισμό που τέθηκε στην άσκηση ενός κατοχυρωμένου συνταγματικού δικαιώματος. Ούτε και μπορεί να θεωρηθεί ότι η άρση του περιορισμού εγγραφής ενός εκπαιδευτικού λειτουργού ως απλού μέλους πολιτικού κόμματος, καθιστά τον επίδικο νόμο αντίθετο και ασύμφωνο προς τα Άρθρα 46, 54 και 58 του Συντάγματος. Έχουμε επίσης τη γνώμη πως ο επίδικος νόμος δεν δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε διευθυντικά στελέχη της εκπαιδευτικής υπηρεσίας λόγω της κομματικής τους ιδιότητας να παρεμποδίζουν άμεσα ή έμμεσα την αποτελεσματική άσκηση των εξουσιών και αρμοδιοτήτων των Υπουργών, ως μελών του Υπουργικού Συμβουλίου, μέσω του οποίου ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διασφαλίζει την Εκτελεστική Εξουσία, ή την άσκηση των εξουσιών και αρμοδιοτήτων του Υπουργικού Συμβουλίου δυνάμει του Άρθρου 54.

Ο επίδικος Νόμος δεν βρίσκεται σε αντίθεση και ούτε είναι ασύμφωνος προς την αρχή του διαχωρισμού των

εξουσιών που διέπει το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, γιατί από μόνος του δεν συνεπάγεται επέμβαση στην άσκηση αποκλειστικών εξουσιών και αρμοδιοτήτων της εκτελεστικής εξουσίας καθ' υπέρβαση των εξουσιών της Βουλής όπως καθορίζονται στο Άρθρο 61 του Συντάγματος.

10 Η Βουλή των Αντιπροσώπων νομοθέτησε την επίδικη διάταξη ενεργώντας μέσα στα πλαίσια της αρμοδιότητάς της που της παρέχεται από το Άρθρο 61 του Συντάγματος και όπως επίσης προς συμμόρφωση στη συνταγματική επιταγή του Άρθρου 35, σύμφωνα με το οποίο οι αρχές και εξουσίες της Δημοκρατίας υποχρεούνται να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων του Μέρους II του Συντάγματος που αναφέρεται στα θεμελιώδη 15 δικαιώματα και ελευθερίες των ατόμων.

Κρίνουμε πως το σκεπτικό της απόφασης του Δικαστηρίου στις Αναθεωρητικές Εφέσεις Αρ. 1163, 1178, 1179, ΠΙΚ ν. Καραγιώργης (1991) 3 Α.Α.Δ. 159, δεν αποκλείει ή σκοπεί να αποκλείσει την άσκηση από ημικρατικούς υπαλλήλους του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι. Η απόφαση 20 διαπίστωσε νομολογιακά, στην περίπτωση εκείνη, ταύτιση μεταξύ των κομμάτων που εκπροσωπούνταν στη Βουλή αφενός και της Βουλής, ως νομοθετικού σώματος αφετέρου. Γι αυτό και οι επίδικες διατάξεις του Νόμου, που 25 ήταν αντικείμενο συζήτησης κηρύχθηκαν ως αντισυνταγματικές, γιατί παραβίαζαν την αρχή της διάκρισης των εξουσιών.

Για τους πιο πάνω λόγους ο υπό κρίση Νόμος δεν βρίσκεται σε αντίθεση και ούτε είναι ασύμφωνος προς τις 30 διατάξεις των Άρθρων 21.2, 28, 35, 46, 54, 58, 61 του Συντάγματος, και εφόσο δεν βρίσκεται σε αντίθεση και ούτε είναι ασύμφωνος με τα πιο πάνω άρθρα, των οποίων έγινε επίκληση, δεν είναι αντισυνταγματικός ως αντίθετος ή ασύμφωνος προς το Άρθρο 179 του Συντάγματος.

35 Η παρούσα Γνωμάτευση κοινοποιείται, σύμφωνα με το Άρθρο 140.2 του Συντάγματος στον Πρόεδρο της Δημο-

κρατίας και στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

ΝΟΜΟΣ ΠΟΥ ΤΡΟΠΟΠΟΙΕΙ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΝΟΜΟΥΣ

Η Βουλή των Αντιπροσώπων ψηφίζει ως ακολούθως:

Συνοπτικός τίτλος. 10 του 1969 67 του 1978 53 του 1979 4 του 1985 100 του 1985 168 του 1986 65 του 1987 129 του 1987 157 του 1987 162 του 1987 180 του 1987 245 του 1987 76 του 1988 107 του 1988 234 του 1988 105 του 1990.	1. Ο Νόμος αυτός θα αναφέρεται ως ο περί Δημόσιας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικός) Νόμος του 1991 και θα διαβάζεται μαζί με τους περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμους του 1969 έως 1990 (που στο εξής θα αναφέρονται ως "ο βασικός νόμος") και ο βασικός νόμος και ο Νόμος αυτός θα αναφέρονται μαζί ως οι περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμοι του 1969 έως 1991.	5 10
2.		
3.		
Αντικατάσταση των άρθρων 60 και 61 του βασικού νόμου.	4. Τα άρθρα 60 και 61 του βασικού νόμου αντικαθίστανται με το ακόλουθο νέο άρθρο:-	20 25
"Πολιτικά δικαιώματα".	60(1) Τηρουμένων των διατάξεων του Νόμου αυτού, κάθε εκπαιδευτικός λειτουργός δικαιούται να εκφράζει ελεύθερα τα πολιτικά του φρονήματα και τις πολιτικές απόψεις και πεποιθήσεις του είτε δημόσια είτε κατ' ιδίαν, όχι όμως κατά τη διάρκεια των ωρών εργασίας του.	30
	(2) Επιτρέπεται σε εκπαιδευτικό λειτουργό να είναι απλό μέλος πολιτικού κόμματος της εκλογής του.	35

- (3) Κάθε εκπαιδευτικός λειτουργός δικαιούται να παρευρίσκεται σε πολιτικές συγκεντρώσεις ή άλλες παρόμοιες εκδηλώσεις.
- 5 (4) Απαγορεύεται σε εκπαιδευτικό λειτουργό να αναμειγνύεται στην οργάνωση συγκεντρώσεων ή άλλων εκδηλώσεων κομματικού χαρακτήρα ή που αποβλέπουν στην προώθηση των πολιτικών επιδιώξεων οποιουδήποτε προσώπου ή κόμματος ή να εκφωνεί λόγους σ' αυτές.
- 10 (5) Απαγορεύεται σε εκπαιδευτικό λειτουργό να προβαίνει σε οποιοσδήποτε ενέργειες, χρησιμοποιώντας τη θέση του ή ασκώντας την επιρροή του, που αποσκοπούν στην προσχώρηση οποιουδήποτε προσώπου σε πολιτικό κόμμα ή οργάνωση κομματικού χαρακτήρα ή στον επηρεασμό οποιουδήποτε προσώπου υπέρ πολιτικού κόμματος ή πολιτικού προσώπου.
- 15 (6) Σε εκπαιδευτικό λειτουργό που επιθυμεί να υποβάλει υποψηφιότητα για απόκτηση αξιώματος ασυμβίβαστου με την ιδιότητα του εκπαιδευτικού λειτουργού χορηγείται άδεια διάρκειας σαράντα ημερών πριν από τη διεξαγωγή των εκλογών και με αίτηση του υπάλληλου άδεια διάρκειας ενός μηνός μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων των εκλογών. Η άδεια που χορηγείται πριν από τη διεξαγωγή των εκλογών μπορεί να παραταθεί μέχρι τις σαράντα πέντε μέρες, αν ο υπάλληλος το επιθυμεί. Η χορηγούμενη άδεια μπορεί να είναι είτε άδεια χωρίς απολαβές όχι για λόγους δημόσιου συμφέροντος είτε κανονική άδεια από αυτήν που ο υπάλληλος έχει σε πίστη του, ανάλογα με το τι θα επιλέξει ο υπάλληλος. Κατά τη διάρκεια της χρονικής αυτής περιόδου, οι διατάξεις των εδαφίων (2) και (4) δεν
- 20
- 25
- 30
- 35

εφαρμόζονται. Σε περίπτωση επιτυχίας του στις εκλογές, ο εκπαιδευτικός λειτουργός αφυπηρετεί αυτοδικαίως από τη θέση που κατέχει, οπότε εφαρμόζονται οι διατάξεις του εκάστοτε σε ισχύ περί Συντάξεων Νόμου που αφορούν τα ωφελήματα αφυπηρέτησης για τερματισμό υπηρεσίας προς το δημόσιο συμφέρον, αν πρόκειται περί εκλογής στο αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας ή του Μέλους της Βουλής των αντιπροσώπων, ή την πρόωγη εθελοντική αφυπηρέτηση, αν πρόκειται για εκλογή σε άλλο αξίωμα. Η υπηρεσιακή κατάσταση των εκπαιδευτικών λειτουργών που επανέρχονται στην υπηρεσία τους δεν επηρεάζεται από τη δραστηριότητά τους και τις γνώμες που έχουν εκφράσει κατά την προεκλογική περίοδο".

ΠΙΚΗΣ, Δ.: Με την απόφαση που θα εκδοθεί συμφωνούν και οι Δικαστές Κούρης, Παπαδόπουλος και Νικήτας.

ΠΙΚΗΣ, Δ.: Το αντικείμενο της Αναφοράς είναι η συνταγματικότητα του άρθρου 4 του περί Δημόσιας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικού) Νόμου του 1991 στο βαθμό και έκταση που επιτρέπει, με την τροποποίηση των διατάξεων του άρθρου 60 του βασικού νόμου (Περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμου του 1969, Ν. 10/69 και μεταγενέστερες τροποποιήσεις) και ειδικά με την ένθεση του εδαφίου 2, την ένταξη των εκπαιδευτικών λειτουργών σε πολιτικά κόμματα της εκλογής τους ως απλά μέλη. Ανάλογη νομοθετική πρόβλεψη έγινε και για τα διευθυντικά στελέχη της δημόσιας υπηρεσίας και των οργανισμών δημοσίου δικαίου με τον περί Δημόσιας Υπηρεσίας (Τροποποιητικό) Νόμο του 1991 και με τον περί Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Αξιολόγηση, Ελευθερία Έκφρασης Γνώμης και Πολιτικά Δικαιώματα Υπαλλήλων) (Τροποποιητικό) Νόμο του 1991, αντίστοιχα.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έθεσε με ξεχωριστές

- Αναφορές του στο Ανώτατο Δικαστήριο, βάσει του άρθρου 140 του Συντάγματος, την κρίση της συνταγματικότητας των σχετικών διατάξεων και των τριών νόμων. (Αναφορές 1/91, 2/91 και 3/91). Οι τρεις Αναφορές εκδικάστηκαν από κοινού και όμοια επιχειρηματολογία αναπτύχθηκε τόσο εκ μέρους του Προέδρου της Δημοκρατίας όσο και εκ μέρους της Βουλής των Αντιπροσώπων σε σχέση με τη συνταγματικότητα και των τριών τροποποιητικών νόμων. Προκύπτει από τις εισηγήσεις που υποβλήθηκαν ότι εξομοιώνονται τα συνταγματικά δικαιώματα και των τριών κατηγοριών λειτουργών (ανώτερων δημοσίων υπαλλήλων, ανώτερου προσωπικού των οργανισμών δημοσίου δικαίου, εκπαιδευτικών λειτουργών) αναφορικά με τη δυνατότητα ένταξής τους ως απλά μέλη σε πολιτικά κόμματα.
- 5
- 10
- 15 Με αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου που εκδόθηκαν στις 22/11/91 κρίθηκε η συνταγματικότητα των σχετικών διατάξεων των τροποποιητικών νόμων για τους δημοσίους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους οργανισμών δημοσίου δικαίου. (Βλ. *Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων (1991) 3 Α.Α.Δ. 611* και *Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων (1991) 3 Α.Α.Δ. 631*). Αποφασίστηκε κατά πλειοψηφία, για όμοιους λόγους και στις δύο Αναφορές ότι η ένταξη ανώτερων στελεχών της δημόσιας υπηρεσίας και των οργανισμών δημοσίου δικαίου σε πολιτικά κόμματα ως απλά
- 20
- 25 μέλη δεν προσκρούει στο Σύνταγμα, ούτε αντιβαίνει καμιά από τις σχετικές διατάξεις του. Με ξεχωριστή απόφαση οι Δικαστές Κούρρης, Παπαδόπουλος, Νικήτας και εγώ κρίναμε ότι οι νόμοι που αποτέλεσαν το επίδικο θέμα
- 30 και των δύο Αναφορών ήταν, για τους λόγους που εκτίθενται στην απόφασή μας, αντισυνταγματικοί.

- Οι αποφάσεις της πλειοψηφίας στις Αναφορές 2/91 και 1/91 προοιωνίζουν και την έκβαση αυτής της Αναφοράς. Δε δημιουργείται όμως δεσμευτικό προηγούμενο με την έννοια που ενέχει η αρχή αυτή στο δικαστικό μας σύστημα εφόσον οι Αναφορές 1/91 και 2/91 συνεκδικάστηκαν ουσιαστικά με την υπό κρίση Αναφορά και η επίλυση
- 35

των επιδίκων θεμάτων και στις τρεις συναρτάται άμεσα. Νομολογιακή δέσμευση πηγάζει από αρχή δικαίου η οποία προκύπτει από το λόγο (*ratio*) προηγούμενης δικαστικής απόφασης, ανεξάρτητα από τα επίδικα θέματα της εκδικαζόμενης υπόθεσης. Ο λόγος των Αναφορών 1/91 και 2/91 διαμορφώθηκε στο ίδιο πλαίσιο και ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης όμοιας επιχειρηματολογίας με την υπό εξέταση Αναφορά. Συνεπώς, η απόφαση της πλειοψηφίας στις Αναφορές 1/91 και 2/91 δε δημιουργεί δεσμευτικό προηγούμενο για την επίλυση του επίδικου θέματος στην υπό εξέταση Αναφορά.

Υιοθετούμε το σκεπτικό της απόφασης της μειοψηφίας στις Αναφορές 1/91 και 2/91. Επισημαίνουμε όμως ότι η θέση των εκπαιδευτικών λειτουργών δεν είναι ταυτόσημη με εκείνη των δημοσίων υπαλλήλων ή των υπαλλήλων οργανισμών δημοσίου δικαίου. Η στελέχωση της δημόσιας υπηρεσίας, όρος που περιλαμβάνει και τους υπαλλήλους των οργανισμών δημοσίου δικαίου, υπόκειται στις διατάξεις του Μέρους VII του Συντάγματος που, όπως έχει νομολογιακά αναγνωριστεί, θεσμοθετεί το διαχωρισμό της διοικητικής λειτουργίας από την πολιτική εξουσία. (Βλ. μεταξύ άλλων *Fragoulides (No. 2) v. Republic (1966) 3 C.L.R. 676* και *P.I.K. και Άλλοι ν. Καραγιώργη και Άλλου (1991) 3 Α.Α.Δ. 159*). Αντίθετα, η στελέχωση της εκπαιδευτικής υπηρεσίας ανατίθεται από το Σύνταγμα στην Κοινοτική Συνέλευση που αποτελεί πολιτικό, κοινοτικό σώμα. (Ως προς το τί συνιστά πολιτικό αξίωμα βλ. *Pavliou v. Returning Officer & Others (1987) 1 C.L.R. 252, 273*).

Η διάκριση αυτή μεταξύ δημόσιας και εκπαιδευτικής υπηρεσίας δε συζητήθηκε κατά την ακρόαση, ούτε αποτέλεσε αντικείμενο επιχειρηματολογίας. Η εξομοίωση των δημοσίων υπαλλήλων με τους εκπαιδευτικούς για το σκοπό προσδιορισμού των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών τους, προφανώς έχει ως λόγο τις διατάξεις του άρθρου 3 του περί Μεταβιβάσεως της Ασκήσεως των Αρμοδιοτήτων της Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως και περί Υπουργείου Παιδείας Νόμου του 1965 (Ν. 12/65) με τις

5 οποίες μεταβιβάστηκαν οι διοικητικές αρμοδιότητες της Κοινοτικής Συνέλευσης αναφορικά με τη στελέχωση της εκπαιδευτικής υπηρεσίας στην Επιτροπή Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας, η σύσταση και λειτουργία της οποίας προσομοιάζει προς εκείνη της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας. (Άρθρο 7 του Ν. 12/65 και ο περί Δημοσίας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμος του 1969, Ν. 10/69 και μεταγενέστερες τροποποιήσεις). (Βλ. Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων (1985) 3 Α.Α.Δ. 2165, 2183).

10 Σύμφωνα με την απόφαση της μειοψηφίας στις Αναφορές 1/91 και 2/91, ένας από τους λόγους για τους οποίους κρίθηκαν αντισυνταγματικοί οι τροποποιητικοί νόμοι σε σχέση με το δικαίωμα ένταξης σε πολιτικά κόμματα του ανώτερου προσωπικού της δημόσιας υπηρεσίας και των
15 οργανισμών δημοσίου δικαίου ήταν η θέση της δημόσιας υπηρεσίας κάτω από το κυπριακό Σύνταγμα και ο διαχωρισμός ο οποίος θεσμοθετείται μεταξύ πολιτικής εξουσίας και διοικητικής λειτουργίας. Η ανάθεση της εξουσίας για
20 στελέχωση της δημόσιας και της εκπαιδευτικής υπηρεσίας σε διαφορετικά σώματα από το ίδιο το Σύνταγμα δεν εξετάστηκε.

Μετά από ανταλλαγή απόψεων υπό το φως της απόφασης της πλειοψηφίας στις Αναφορές 1/91 και 2/91 κρίθηκε ότι δε δικαιολογείται το επανάνοιγμα της Αναφοράς
25 αυτής προς το σκοπό διερεύνησης των επιπτώσεων των διαφορών που έχουμε επισημάνει μεταξύ της δημόσιας και της εκπαιδευτικής υπηρεσίας στη συνταγματικότητα του υπό εξέταση τροποποιητικού νόμου. Η περαιτέρω διερεύνηση του θέματος θα απέληγε σε θεωρητικό εγχείρημα.
30

Σύμφωνα με την απόφαση της μειοψηφίας στις Αναφορές 1/91 και 2/91 οι τροποποιητικοί νόμοι που αποτέλεσαν το αντικείμενο των Αναφορών εκείνων κρίθηκαν αντισυνταγματικοί για δύο ουσιαστικά λόγους:-

35 (α) διότι προσκρούουν στις διατάξεις του άρθρου 28 του Συντάγματος, και

(β) παραβιάζουν το θεσμικό διαχωρισμό μεταξύ διοικητικής λειτουργίας και πολιτικής εξουσίας.

Για τους ίδιους λόγους που εκτέθηκαν στην απόφαση μας στις Αναφορές 1/91 και 2/91 και ο υπό εξέταση τροποποιητικός νόμος ευρίσκεται σε αντίθεση με τις διατάξεις του άρθρου 28 και για το λόγο αυτό κρίνεται αντισυνταγματικός. Δεν συναρτούμε όμως την απόφαση μας σ' αυτή την Αναφορά και με το δεύτερο λόγο (β) ανωτέρω ενόψει των διαφορετικών προϋποθέσεων που θέτει το Σύνταγμα για τη στελέχωση της δημόσιας και της εκπαιδευτικής υπηρεσίας και του γεγονότος ότι το θέμα δεν εξετάστηκε ώστε να επιτρέψει την καθοριστική κρίση του στο πλαίσιο αυτής της Αναφοράς.

Επίδικος νόμος κρίνεται κατά πλειοψηφία συνταγματικός.